

Een Auteursreplica uit het atelier van Gotscha Lagidse

*ali-xanma, nadir Sahs acnoba yovelive.
gudi Wers hkra sixaruli7 eranis xelmwifem.
me vicode da Cemma gazrdilma ase7i siamovnebis7viso da
gamougzavna erekles nadirma "cxeni oqrosa a2kzazmulobi7a da
xrmali m2imed moWedili. (1)*

De Shamshir van de Georgische Koning Erekle II en de magie van een zwaardsmid

Een zweetdruppel valt omlaag en spat uiteen op een onbewerkt stuk metaal, de concentratie op zijn gezicht is bijna voelbaar. Enkel kleine hoorbare tikken van een fijn instrument aan een fabelachtig object verraden dat een meesterwerk in zijn afrondende fase is beland. Het zwaard van Koning Erekle II is bijna weer tot leven gekomen. Gotscha Lagidse, een wapensmid begiftigd met

de kennis en de precieze techniek uit vervlogen dagen, zal de grote koning van zijn voorvaderen eren met het gereedkomen van dit project.

Al in zijn jeugd was hij betoverd door de magie waarmee het zwaard van Erekle II de ruimte vulde. Hij zou nog vaak terugkeren in de prominente zaal van het Nationaal museum van Tbilisi, waar het zwaard wordt gepresenteerd in een vitrine. Elk detail probeerde hij vol verbazing in zich op te nemen. Later nam hij zich voor dat, als ooit de tijd zich voordeed en hij onderlegd was in de juiste technieken voor het maken van zo'n pronkstuk, hij een duplicaat zou laten herrijzen als teken van eerbied voor de geschiedenis van zijn land. Deze Shamshir (2), zoals dit type zwaard ook wel wordt genoemd, wordt gezien als hét symbool van Georgische onverzettelijkheid.

Een stukje geschiedenis.....

Erekle II, Koning van Kartli-Kakheti

Erekle II (1720 – 1798) was van 1744 tot 1762 Koning van Kakheti en tot zijn dood van Kartli-Kakheti. Hij was één van de belangrijkste personen uit het achttiende eeuwse Georgië. Geboren uit de tak van de Kakhetian van de Bagration dynastie, bracht Erekle zijn vroege jaren door in dienst van Nadir Khan (de grote Perzische veldheer, later Nadir Shah genaamd, 1688-1747). Deze herstelde de Perzische overheersing in oostelijk Georgië in de jaren 1734 en 1735. Nadir benoemde Erekle's vader, Koning Teimuraz II, als onderkoning van Kakheti terwijl een Perzische gouverneur het naburige Kartli controleerde. Ondanks weerstand van verscheidende Georgische edelen bleven Teimuraz en Erekle trouw aan

Nadir Khan, die in 1737 Shah werd. Ze deden dit om hun macht te stabiliseren en hun land op te bouwen. Erekle verwierf een grote reputatie als militair aanvoerder van de Georgische troepen in Nadir Shah's veldtochten in India (1737 – 1740), waarbij hij zichzelf, onder andere, onderscheidde tijdens de aanval op Delhi. Als dank zond Nadir Shah aan Erekle een prachtig paard, opgetuigd met gouden teugels en een fijn bewerkt zwaard, uitgevoerd met gouden teksten op de kling. Erekle en Teimuraz ondersteunden Nadir Shah ook bij het onderdrukken van de rebellerende Georgische edelen en als beloning verleende de Shah het gebied Kartli aan Teimuraz en dat van Kakheti aan Erekle.

Na de moord op Nadir Shah in 1747 gebruikte Erekle de politieke instabiliteit in Perzië om zijn onafhankelijkheid te bewerkstelligen en sloot hij met de Khans van Azerbeidjan een alliantie tegen de Perzen. In 1749 dreef Erekle de laatste Perzische troepen uit Kartli en na de dood van zijn vader in 1762 werd Erekle de heerser van het Verenigd Koninkrijk van Kartli-Kakheti. Hij voerde met succes een veldtocht door de zuidoostelijke Kaukasus, waar hij een tijdelijke Georgische hegemonie over diverse Moslimprinsdommen vestigde. In 1751 verpletterde hij Azat Khan van Adarbadagan, die aanspraak wilde maken op de Perzische troon, in een beslissende veldslag bij Kirbulakh (Armenië) en nam hem gevangen in 1760. Koning Erekle vocht ook een serie veldslagen tegen zijn aartsvijand, Aci Chalabi, Khan van Saki-Shirvan. Die versloeg de Georgiërs te Ganja in 1752 maar werd later dat jaar verpletterd. Ondertussen was Erekle ook nog bezig met een uitputtingsoorlog tegen de Dagestanen, die met gestage invallen oostelijk Georgië verwoestten. In 1754-1755 versloeg hij hen bij Mchadijvari en Kvareli. In 1758 probeerde hij de andere Georgische prinsdommen om zich te verenigen en besprak een militaire alliantie met Koning Solomon van Imereti.

Erekle voerde belangrijke hervormingen door op het gebied van de modernisering van het leger, het beleid, het onderwijs en de economie en beperkte tevens de bevoegdheden van de feodale aristocratie. In 1765 onderdrukte hij de opstand van Prins Paata en elimineerde wreed de rebellenleiders. Met het streven naar actieve hulp van Rusland, dat een Christelijke natie was, tegen buitenlandse bedreigingen hoopte hij een verbinding te bewerkstelligen met Europa, wat in zijn ogen essentieel was.

In 1752 zond hij een gezant naar Sint-Petersburg met een verzoek om hulp in de vorm van troepen of financiële subsidie maar de Russen negeerden dit. Ze waren volledig in beslag genomen door de ontwikkelingen in Europa. Ondanks de steun van Erekle aan Rusland in de Russisch-Turkse Oorlog van 1768 - 1774 bleef Rusland aarzelen om een nieuwe alliantie aan te gaan en behandelde Georgië als een secundair theater van militaire acties. Uiteindelijk verkreeg Erekle alsnog de waarborgen van Rusland, toen hij en Catha-

Erekle II

rina II het verdrag van Georgievsk ondertekenden in 1783. Het verdrag zette Kartli-Kakheti om in een Russische protectoraat en dwong daarmee Russische bescherming af tegen welke buitenlandse bedreiging dan ook. Echter, Rusland kwam haar verantwoordelijkheden niet na en gedurende de nieuwe Russisch-Turkse oorlog van 1787 - 1792 evacueerde Rusland zijn troepen uit Kartli-Kakheti en liet Erekle alleen in zijn strijd tegen de Perzen.

Agha Muhammed Khan van Perzië was vastbesloten om de Perzische controle over oostelijk Georgië te herstellen en eiste dat Erekle afstand zou doen van zijn alliantie met Rusland en Perzisch opperleenenheerschap zou erkennen. Toen Erekle dit weigerde viel Agha Muhammed Khan Kartli-Kakheti binnen, versloeg Erekle in een beslissende slag en veroverde Tbilisi in 1795.

Russische troepen arriveerden in 1796 te laat om nog enige hulp te bieden en ook de dood van keizerin Catharina II bracht grote veranderingen met zich mee, doordat haar opvolger Paul I zijn troepen terugtrok uit oostelijk Georgië. Ondanks het uitblijven van die steun bleef Erekle geloven dat alleen Russische bescherming hem kon verzekeren van het bestaan van zijn land. Zijn vroege dood in 1798 was een gewichtige gebeurtenis in de Georgische geschiedenis. Het land verloor met Erkele een bekwame en ervaren leider en bevond zich midden in een dynastieke crisis waarin verschillende leden van het Koninklijke huis de macht probeerden te grijpen. De zoektocht naar Russische hulp zou uiteindelijk grote gevolgen hebben voor de Georgische prinsdommen, die uiteindelijk in 1801 geannexeerd werden door Rusland en de daaropvolgende 190 jaren onder Russisch beleid zouden vallen.

De ziel van de strijder: zijn zwaard

De naam shamshir komen we voor het eerst tegen tijdens de Samanid Dynastie (819 – 999 na Christus). Het was bij uitstek een slagwapen. De slagkracht van de Shamshir was vooral geconcentreerd op het onderste kwart van de kling, gerekend vanaf de punt. Na de slag werd het lemmet teruggetrokken, wat verschrikkelijke verwondingen achterliet. Er werd veelvuldig op hoge snelheid geoefend te paard, waarbij kleine

objecten doormidden werden gekliefd. De klassieke Iraanse shamshir had een wigvormige kling en geen bloedgeul(en). De greep had een kruisvormige pareerstang en een eenvoudige greep die aan het einde krom afliep. Tijdens de Perzische overheersing was de shamshir het belangrijkste wapen van de krijger.

ject, de research. Het zwaard moest in kaart gebracht worden. De juiste afmetingen moesten bepaald worden, het materiaal moest bekeken worden en bovenal moest er eerst een officieel verzoek ingediend worden bij de directeur van het Nationaal museum, dr. Prof. David Lordkiphanidze, om het zwaard uit zijn vitrine te mogen halen en te bestuderen. Na de goedkeuring werd

Het originele zwaard

Wat vooraf ging

In 2008 was Gotscha Lagidse in Tbilisi aanwezig als deelnemer bij een groepsexpositie in galerie "Kharvasla", die deel uitmaakte van het internationale festival "Cveneburebi" en in het teken stond van het jubileum van Patriarch Ilia II van Georgië. Hierbij had hij een afspraak in het Nationaal museum met de conservator metaal erfgoed (historische blanke wapens, harnassen), Dr. Mamuka Qapiandze. Gedurende het gesprek kwam natuurlijk het zwaard van Koning Erekle II (inventarisnummer 40-26/258) ter sprake. Lagidse's vakmanschap kennende werd hem de vraag gesteld of hij in staat was een auteursreplica van dit belangrijke stuk te maken. Wat een grote eer om zo'n voorstel te krijgen! Een jeugdroom die uiteindelijk werkelijkheid zou worden. Gotscha's antwoord was natuurlijk een volmondig ja. Alle puzzelstukjes vielen op hun plaats. De volgende dag begon reeds stap 1 van dit pro-

ject, de research. Het zwaard moest in kaart gebracht worden. De juiste afmetingen moesten bepaald worden, het materiaal moest bekeken worden en bovenal moest er eerst een officieel verzoek ingediend worden bij de directeur van het Nationaal museum, dr. Prof. David Lordkiphanidze, om het zwaard uit zijn vitrine te mogen halen en te bestuderen. Na de goedkeuring werd

het zwaard tot in de kleinste details bestudeerd, alle afmetingen opgeschreven en de juiste gewichtsmaten vastgesteld. Dit alles onder begeleiding van dr. Mamuka Qapiandze. Na deze voorbereidende periode werd, weer terug in Nederland, met, onder andere, een goudsmid en een graveur overlegd en werd er weer een vervolgspraak gepland om terug te gaan naar Georgië, deze keer voor een uitwisselingsproject om de kennis op het gebied van restauraties van antieke wapens voor het Nationaal museum te delen. Tijdens dit 3 maanden durende project werd een aantal belangrijke antieke wapens van het museum door Gotscha gerestaureerd en geconserveerd. Onder deze wapens ook de shamshir van Koning Erekle II, wat een uitgelezen gelegenheid was om nogmaals het zwaard te bestuderen. Tientallen jaren was het namelijk onmogelijk geweest om de shamshir volledig terug te plaatsen in zijn schede. Na intensief onderzoek werd dui-

delijk dat de ijzeren onderband bij de aansluiting met de houten schedevoering van origine niet onder maar boven het leder moest hebben gezeten. Doordat deze jarenlang verkeerd gezeten had was er roestvorming ontstaan en de afzetting daarvan belette de punt van het zwaard om volledig naar binnen te glijden. Tijdens deze restauratieperiode werd deze onderband terug geplaatst op de juiste plek zodat het geheel weer historisch verantwoord was. Tevens werd alle roestvorming vakkundig verwijderd. Voor het eerst sinds decennia was het weer mogelijk het zwaard volledig in zijn schede te laten verdwijnen. (3)

Twee jaar van intensieve arbeid, onderzoek en overleg heeft het gekost voordat recentelijk het project in zijn afrondende fase terecht gekomen is. Met de hulp van de twee specialisten op het gebied van graven en damaststructuur kon Atelier Gotscha begin 2010 trots het eindresultaat presenteren. Gotscha's jeugdroom was in vervulling gegaan.

Erekle's zwaard, het origineel

De shamshir van Erekle heeft een merkwaardige geschiedenis achter de rug. Het wapen is afkomstig uit het voormalige Perzië, het hedendaagse Iran. Het bezit een kling gemaakt van zgn. damast staal (4) die ouder gedateerd wordt dan de overige zwaardonderdelen. De kling is afkomstig uit de regeerperiode van Shah Abass I (1587 – 1629) en vermoedelijk later hergebruikt voor dit beroemde zwaard. De periodes van herkomst van dit zwaard zijn de Safavidische (kling) en de Afshar periode (de nieuwe montering). Afshar was de achternaam van Nader Shah.

Dit kon vastgesteld worden omdat de makers hun naam hebben achtergelaten op de diverse

basis van patroon en kleur. Volgens de onderzoekers, zie (6*), waren er wel tien verschillende soorten van damast staal maar ze zijn uiteindelijk globaal onderverdeeld in 3 groepen.

Houtnerf damast (woodgrain damascus, gemaakt van wootz). Zoals de naam al zegt lijkt de structuur op een houtnerf. Dit wordt ook weer onderverdeeld in Kara Khorasan en Kara Taban (fijner van lijn en kleur) Streepdamast (striped damascus). Dit typeert zich in golflijnen in de lengte van de kling. Ook bekend als Sham. Het is afkomstig uit Damascus. Ladder damast, ook wel genaamd Kirk ner deban of kirk nardeban, wat "40 stappen" betekent. Het karakteriserende van dit soort damast is dat je zichtbaar een aantal strepen ziet, dwars op de kling, die op een gelijke afstand van elkaar liggen, een soort ladderpatroon. Dit kan variëren van 20 tot 50 stappen. De "40-stappen ladder wordt ook wel "de 40 stappen van Mohammed" genoemd. Iedere damast kling heeft zijn eigen identiteit en zijn patroon is uniek. Het is onmogelijk om een exacte kopie van de kling te maken. Vandaar ook dat het damast van de replica iets afwijkt van het origineel. De "40-stappen van Mohammed" zijn duidelijk zichtbaar op de kling van de auteursreplica.

De graveringen

De Graveringen zijn in het metaal gestoken en ingelegd met 24 karaats goud. Het was niet zo gemakkelijk om de tekst op Erekle's zwaard te ontcijferen maar met behulp van een paar specialisten lukte dat uiteindelijk. In de lange cartouche staat geschreven:

"Bändé-ye xwod-ra Shäh-e vala-seresht - Kälb-Äli Khan mosaheb nevesht".

De replica

onderdelen van het zwaard. Die op de kling heeft de vorm van een verguld cartouche (5). De auteursreplica

De Auteursreplica

Hier volgt een beschrijving van de replica zoals gemaakt door Gotcha Lagidse.

De Kling

De kling van de replica is gemaakt van damast staal, 50% XBT, gecombineerd met 50% CT45T (Russische aanduidingen) en valt qua uitvoering in groep 3 (zie hieronder). Het heeft een hardheid van ongeveer 56 HRC (Rockwell hardheidschaal) en bestaat uit ongeveer 70.000 kristallen. In het midden van de 19e eeuw werd er een moderne classificatie gegeven aan verschillende types van damast staal. De classificatie vond plaats op

Vrij vertaald betekent dit:

"Zijne majesteit de hoogwaardige koning, heeft zijn onderdaan 'Kalb-Ali Khan' een vertrouweling genoemd" (7)

Naast de langwerpige graving is er een vierkant gegraveerd, onderverdeeld in vier vakken. Deze "gelukstalisman" werd de **Bedouh** of **Badouh** genoemd. De talisman moest brengen aan de drager van het zwaard. De vier symbolen in de vakken symboliseren dit geluk.

De derde cartouche verwijst alweer naar Kalb Ali en meldt ons:

"Amal-e Kalbeali ben Assadollah Isfahani"

"Het werk van Kalb Ali, zoon van Aassadolah (assad Ulah) uit Isfahani"

Ook op de replica is, net zoals bij het origineel, gewerkt met fijn goud voor de inleg van deze gra-

veringen. Afwijkend van het origineel is dat Gotscha Lagidse zijn eigen keurmerk, alsmede die van twee "onderleveranciers", heeft aangebracht vlak bij de klinghiel

De greep en schedehangers

Het materiaal gebruikt voor de pareerstang, de pommel en de schedehangers is staal (C45). Deze zijn uit één stuk vervaardigd. De stalen onderband is gemaakt op een mal en bestaat uit twee delen. De graveringen op de pareerstang en schedehangers zijn uitgediept en ingelegd met 24 karaat goud, waarna ze hoogglans gebruikt zijn. De ivoren greep is gemaakt van een slagtaand van een walrus en de rug en maag van de greep zijn vervaardigd van fijn goud, in totaal 14 gram. Aan de onderkant van de pareerstang is, net zoals op de kling, ook een tekst aangebracht. Zo lezen we:

"A-maile kamtarin qolaman Abolgassem (Abo Qasm) zarneshangar."

Wat vertaald neerkomt op:

"Dit is het werk van Uw nederige onderdaan (knecht, ambtenaar) Abolgassem, goudbewerker" (= goudinlegger)

In het centrum van de pareerstang zien we aan beide kanten een gezicht in reliëf gestoken. Vermoedelijk is dit het gezicht van de jonge Nader Shah en aan de onderkant van de pommel komt dit terug.

De schede

De schede is gemaakt van twee delen magnolia hout, aan elkaar gelijmd en overtrokken met zwart sagrijn leder (chagrin). Dit leer is aan de binnenkant aan elkaar gestikt, omgedraaid en nat over de houten schede getrokken. Er zijn op de houten schede ornamenten aangebracht van 0,5 mm messing draad. Dit patroon is zichtbaar in het leder. De messing draden zijn met zilver-soldeer aan elkaar bevestigd en behandeld met speciale lak om mogelijke latere oxidatie tegen te gaan. De stalen hangers laten ons onder andere een bloemmotief zien en afbeeldingen van Nader Shah met de voor hem zo typerende koningskroon.

Specificaties

Lengte van de kling	81cm (in rechte lijn gemeten)
Lengte van de handgreep	22 cm
Totale lengte	93,5 cm
Breedte van de pareerstang	11,5 cm
Breedte van de kling bij de klinghiel	3,4 cm
Breedte van de kling in het midden	2,8 cm
Dikte van de kling bij de klinghiel	8 mm
Klingbreedte loopt toe naar de punt, ja/nee?	ja
Balanspunt: POB (8)	21 cm
Slagpunt: COP (9)	27 cm
Gewicht zonder schede	935 gram
Totale gewicht	1304 gram

De bestemming

Omdat op dit moment het Nationaal Museum in Tbilisi gesloten is in verband met een omvangrijke reorganisatie en verbouwing blijft de toekomst voor de auteursreplica voorlopig nog ongewis. Wanneer de werkzaamheden in het Nationaal Museum voltooid zijn en het zijn deuren weer zal openen zal het zeker in een expositie te bezichtigen zijn. Of het voorgoed daar blijft zal de toekomst uitwijzen. Misschien dat er dan onder de nieuwe generaties opnieuw een talentvolle wapensmid opstaat die geïnspireerd zal worden door dit fabelachtige zwaard en op zoek zal gaan naar de geschiedenis van zijn illustere voorgangers. Met dank aan Gotscha Lagidse, metaalkunstenaar pur sang.

Gotcha Lagidse

Voor meer informatie of opmerkingen kunt U mailen naar marbot@home.nl of kijken op de website van Atelier Gotscha www.gotscha.nl

Geraadpleegde bronnen:

Levan Sanikidze - "Schedelosse Zwaarden", boek IV, pagina 298.

Michael Axworthy - "The Sword of Persia, Nader Shah (from Tribal Warrior to conquering Tyrant)". (ISBN 13:9781850437062)

Manouchehr Moshtagh Khorasani - "Arms and Armor from Iran, the bronze Age to the End of the Qajar Period." (ISBN-10 3-92942-22-1)

Jan Piet Puype & Piet de Gryse - "Viertallig lexicon van de gevestwapens". (ISBN-10: 3-00-019259-X)

Voetnoten:

- (1) ..En als dank stuurde Nader Shah naar Prins Erekle een koninklijk geschenk: Een paard omhangen met gouden tuig en een prachtig bewerkt zwaard. Levan Sanikidze, - "Schedelosse Zwaarden", boek IV, pagina 298
- (2) Shamshir is de Perzische benaming voor zwaard. Vrij vertaald betekent het "staart van de leeuw". (Sham – shir). In Europa wordt het ook wel een sabel genoemd omdat het een eensnijdende kling bezit. Een sabel is een "lang gevestwapen met eensnijdende kling" . Zie voor een volledige beschrijving " viertallig Lexicon van gevestwapens" - J.P Puype & P. De Gryse. – Het begrip "zwaard" kan verwarend zijn omdat het in technisch opzicht gezien wordt als een blank wapen met meestal een rechte en tweesnijdende kling en een symmetrisch gevest in de vorm van een Latijns kruis. In de volksmond wordt de term echter veelal als verzamelnaam gebruikt voor lange (rechte) steekwapens. Van oorsprong werd de benaming van shamshir ook gebruikt in het Midden Oosten voor een zwaard met rechte kling.
- (3) Voor een volledig verslag van deze workshop in het Nationaal museum van Tbilisi kunt U kijken op de website van Atelier Gotscha, www.gotscha.nl. Op de site is ook te zien welke andere wapens behandeld zijn tijdens deze periode.
- (4) Bij het smeden van damast wordt metaal verhit, dubbelgevouwen en weer verhit en dit vele keren. Hierdoor is het eindresultaat opgebouwd uit vele laagjes, resulterend in een soepele en zeer sterke metaalsoort.
- (5) Een cartouche is een onlijst schild, meestal met een opschrift of heraldisch motief. In dit geval verwijst het naar de kaders aangebracht in verguldsel op de kling.
- (6) Door A.D Anosov, Zeller and Rohrer,
- (7) Kalb Ali en zijn vader Assaduah waren beroemde zwaardmakers rond het einde van de 16e en begin van de 17e eeuw. Later werden deze namen zelfs als "kwaliteitsmerknaam" gebruikt om zo de kwaliteit van kling en aan te duiden.
- (8) POB (point of balance) Dit is het punt waar de balans van het zwaard ligt. Om dit te meten zou men het zwaard op één vinger moeten leggen en op het punt waar het zwaard zijn balans vindt zou men de afstand moeten meten tot aan de handgreep.
- (9) COP (centre of percussion) Dit is het punt waar het zwaard zijn grootste slagkracht heeft. Om dit te meten zou men het zwaard in de rechterhand moeten nemen om vervolgens met de palm van de linkerhand tegen de rechterhand (welke het zwaard vasthoudt) te slaan. Kijk nu zorgvuldig naar de kling, de COP is de plek waar de kling de minste vibratie heeft.

